

Nærings- og
fiskeridepartementet

Strategi

Strategi for arbeidet med EU/EØS-saker

Juli 2020

1 Innledning

Nærings- og fiskeridepartementets (NFDs) overordnede mål er størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. Utviklingen i Den europeiske union (EU) har stor betydning for NFDs måloppnåelse. Det skyldes blant annet at EU-landene samlet sett er våre viktigste handelspartnere, og at EU er en premisseleverandør for norsk næringsliv fordi en stor del av næringslivets rammebetingelser besluttes i EU som følge av Norges deltakelse i EUs indre marked. Norge og EU har også felles fiskeriresurser, som vi samarbeider om å forvalte.

Formål og avgrensning

Formålet med NFDs strategi for arbeidet med EU/EØS-saker er å tilrettelegge for at departementets arbeid med EU/EØS-saker bidrar til NFDs overordnede mål. NFDs EU/EØS-strategi skal være et praktisk arbeidsverktøy for alle som arbeider med EU/EØS-saker i NFD, det vil si ikke kun for spesialistene, men også for de som ikke befatter seg med EU/EØS-saker til daglig og for departementsledelsen.

Temaet for strategien er hvordan NFD bør arbeide med EU/EØS-saker. Den er i så måte en form for handlingsplan. Dette er i tråd med anbefalingen i "Veilederen til Utredningsinstruksen" om at alle departementene bør ha en strategi for målene for arbeidet med EU/EØS-saker. Målene for politikkområdet er ikke tema for denne strategien. Målene for NFDs politikkområder kommer til uttrykk i andre dokumenter, som i Prop. 1 S fra NFD. I tillegg vil det regelmessig utarbeides et EU/EØS-arbeidsprogram for NFD om målene for politikkområdet, som vil være et vedlegg til denne strategien. Det vil også utarbeides en EU/EØS-budskapsplattform for NFD på bakgrunn av arbeidsprogrammet.

Strategien gir ingen presentasjon av EØS-arbeidet eller EUs institusjoner eller beslutningsprosesser, men at NFDs ansatte har god kunnskap om dette er en forutsetning for god måloppnåelse. En detaljert oversikt over aktørene og prosessene i EU/EØS-arbeidet finnes blant annet i "EU/EØS-håndboken" som gis ut av UD. Strategien gjelder ikke for arbeidet på matområdet, ettersom NFD, Landbruks- og matdepartementet (LMD) og Helse og omsorgsdepartementet (HOD) har utarbeidet en felles strategi for matområdet.

Ny kontekst

NFDs EU/EØS-strategi ble sist revidert i 2015. Siden da har EU/EØS-arbeidet endret seg, og det har blitt behov for å revidere strategien på nytt. Det er særlig to utviklingstrekk som har stor betydning for NFDs måloppnåelse. Det ene utviklingstrekket er at EUs byråer har fått en mer fremtredende rolle i EUs beslutningsprosesser. Flere byråer har nå formell kompetanse til å treffe avgjørelser som binder nasjonale myndigheter og avgjørelser som har direkte virkning overfor private markedsaktører. Dette skaper utfordringer for Norge ettersom det avgis suverenitet til EU-organer og Norge ikke er medlem av EU. På en rekke områder opprettes det også formelle nettverk for samarbeid mellom Europakommisjonen (Kommisjonen) og nasjonale myndigheter, om håndheving og regelverk- og politikktutvikling. Ettersom det i mange tilfeller er etater som deltar i EUs byråer og nettverk, er konsekvensen av at EUs byråer og nettverk har fått en mer fremtredende rolle, at etatenes rolle i arbeidet med å ivareta norske interesser er blitt viktigere. Dette er et utviklingstrekk som ble fremhevet ved siste oppdatering av Utredningsinstruksen i mars 2016. Da ble kravene til utredning av EØS-saker integrert i Utredningsinstruksen, herunder også krav til oppfølgingen av EU/EØS-arbeidet i underliggende etater.

Det andre utviklingstrekket som er vektlagt i denne strategien er at EUs tilnærming til politikktvikling har blitt mer overgripende og tverrsektoriell. Et eksempel på dette er European Green Deal som Kommisjonen presenterte i desember 2019, som omfatter et bredt spekter av politikkområder. Det innebærer et behov for enda bredere og mer tverrdepartementalt arbeid på norsk side.

Innhold

Denne strategien erstatter "EU/EØS-strategien 2015-2017". Den skiller seg fra den forrige ved at den er tilpasset utviklingstrekkene i EU som er beskrevet ovenfor. Dette innebærer at samarbeidet med underliggende etater er omtalt grundigere. I tillegg er tilnærming til EU/EØS-arbeidet bredere. Mens den forrige strategien kun tok for seg arbeidet frem til en beslutning er fattet i EU, tar denne også for seg prosessen for innlemmelse av rettsakter i EØS-avtalen, gjennomføring i norsk lovverk og håndhevelse av EØS-regelverket i Norge. Det er viktig at NFD har gode rutiner for å sikre korrekt gjennomføring og håndhevelse av EØS-relevant regelverk, fordi det er avgjørende for et velfungerende indre marked, som bidrar til å sikre gode og forutsigbare rammevilkår for norsk næringsliv i Europa og ivaretagelsen av norske borgeres rettigheter og interesser.

Struktur

Strategien består av fire deler. Etter innledningen følger en presentasjon av EU/EØS-sakene som departementet har ansvaret for. I denne delen redegjøres det også for rollen til underliggende etater der det er aktuelt. I del tre presenteres hovedmålene og delmålene for departementets arbeid med EU/EØS-saker. Fjerde og siste del presenterer tiltak for å oppnå målene for arbeidet og oppfølgingsansvaret for de ulike tiltakene.

Strategien er utarbeidet på bakgrunn av innspill fra alle berørte fagavdelinger i NFD og fra nærings- og fiskerirådene ved den norske delegasjonen til EU i Brussel.

2 Norges forhold til EU og EØS-avtalen på NFDs ansvarsområder

NFDs samarbeid med EU er bredt og mangfoldig. Samarbeidet omfatter både ansvarsområder som er innenfor rammen av EØS-avtalen og ansvarsområder som faller utenfor rammen av EØS-avtalen, men hvor EU likevel har stor betydning for Norges interesser. Enkelte av disse områdene reguleres gjennom bilaterale avtaler. Det er også enkelte gråsoner der spørsmålet om EØS-relevans ikke er avklart. Nedenfor følger en kortfattet beskrivelse av NFDs EU/EØS-portefølje og presentasjon av NFDs underliggende etater som deltar i EU/EØS-arbeidet. Beskrivelsene er ikke uttømmende.

Nærings- og handelspolitikk

Gjennom EØS-avtalen gjelder store deler av EUs regelverket for det indre marked for Norge. De grunnleggende prinsippene om fri bevegelse av varer, tjenester, personer og kapital danner, sammen med konkurransereglene, utgangspunktet for fri handel i EØS-området. NFD har et overordnet ansvar for å følge opp utviklingen av det indre marked på nasjonalt plan, i EFTA og overfor EU, og har ansvaret for forvaltning og videreutvikling av regelverket for handel med varer og tjenester mellom EØS-statene. NFD har også ansvaret for en rekke verktøy som skal hjelpe næringslivet og utnytte mulighetene i det indre marked.

Foretaksregulering er sentralt for fri bevegelse av kapital og etablering. Gjennom EØS-avtalen gjelder derfor også store deler av EUs regelverk for selskapsrett og næringsregisterrett for Norge. NFD har forvaltningsansvaret for de generelle selskapslovene og næringsregisterretten. Selskapsretten og næringsregisterretten er i utgangspunktet regulert nasjonalt, og nasjonal rett setter kriteriene for hva som er et foretak.

Handel med sjømat er ikke en del av EØS-avtalens hoveddel. Markedsadgangen for norsk sjømat reguleres i hovedsak av protokoll 9 til EØS-avtalen, av det såkalte "fiskebrevet" av 1973 og tilleggsavtaler. Dagens handelsregime sikrer i stor grad nulltoll for hvitfisk og redusert toll for pelagisk fisk gjennom tollkvoter. For de seks "sensitive artene" laks, makrell, reker, sild, kamskjell og sjøkreps, har Norge ikke preferansetoll gjennom protokoll 9. Tollsatsene for disse artene er til dels høye og bundet i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Generelt er det slik at tollene til EU øker med bearbeidingsgraden. Dette bidrar til at mye foredling av norsk sjømat skjer utenfor Norges grenser. Protokoll 9 inneholder også bestemmelser om tollnedtrapping, offentlig støtte, konkurranse, antidumping- og utjevningstiltak, samt fiskefartøys adgang til avtalepartenes havner og markedsinnretninger. EØS-avtalens forbud mot bruk av handelstiltak gjelder ikke for handelen med sjømat. EU har ved flere anledninger iverksatt antidumping- og subsidieundersøkelser av handelen med norsk sjømat, og har også iverksatt tiltak som følge av undersøkelsene.

Norge er ikke omfattet av EUs handelspolitikk, men konkurransekraften til norsk næringsliv påvirkes av EUs handelsforhold til tredjeland. Protokoll 12 til EØS-avtalen åpner for at EU skal tilrettelegge for at EØS EFTA-landene kan fremforhandle tilsvarende gjensidige godkjenningssavtaler (Mutual Recognition Agreements, MRA) for varer som EU har med tredjeland. Uten en MRA vil det aktuelle tredjelandet kunne omsette varer som omfattes av avtalen med EU i Norge uten at Norge får noen rettigheter i det aktuelle tredjelandet. En MRA vil gi norsk næringsliv samme vilkår innenfor MRA-ens virkeområdet som europeiske konkurrenter i det aktuelle tredjelandet.

Norsk næringslivs konkurransekraft påvirkes av EUs politikk på en rekke andre områder enn de som er nevnt ovenfor. I mange tilfeller ligger ansvaret for de aktuelle sakene hos andre departementer. Initiativ knyttet til klima og miljø kan være eksempler på dette. Næringslivet påvirkes også direkte av andre departementers EU-initiativer. Et eksempel er EØS-midlene som finansierer næringslivssamarbeid for norske bedrifter og partnere i EUs mottakerland. Norske bedrifter får kjennskap til det indre marked gjennom disse samarbeidene. I alle disse sakene har NFD et overordnet ansvar for å ivareta verdiskapingen i norsk økonomi.

Underliggende etater

Norsk akkreditering, Justervesenet og Brønnøysundregistrene er involvert i nærings- og handelssamarbeidet med EU. Oppgaver som følger av regelverket for tjenester er også lagt til Forbrukertilsynet, som ligger under Barne- og familiedepartementet.

Konkurransopolitikk

Et enhetlig og effektivt konkurranseregime i EØS-området er en grunnplanke for det indre marked. Gjennom EØS-avtalen gjelder derfor EUs konkurranseregler for Norge. NFD har det samlede ansvaret for de sektorovergripende virkemidlene i konkurransopolitikken. Dette omfatter konkurransereglene for foretak, regelverket for offentlig støtte og regelverket for offentlige anskaffelser. Konkurransereglene i EØS-avtalen skal bidra til en effektiv bruk av samfunnets ressurser og et velfungerende indre marked, gjennom å hindre at private eller offentlige aktører utfører handlinger som er egnet til å vri konkurransen mellom foretak eller vri samhandelen mellom EØS-land. Reglene er på visse områder også et virkemiddel for å gjennomføre politikk knyttet til andre samfunnshensyn knyttet til for eksempel miljø, arbeidsforhold og sosiale forhold. Politikkområdene er sentrale virkemidler i EUs økonomiske politikk og strategier for bærekraftig vekst og sysselsetting. Å sikre virksam konkurranse i markedet er viktig forbrukerpolitikk, og en effektiv bruk av offentlige midler ivaretar skattebetalernes interesser.

Det er opprettet nettverk for samarbeid mellom Kommisjonen og nasjonale myndigheter på alle tre politikkområdene. Norske myndigheter deltar aktivt i disse nettverkene, som er svært sentrale fora for regelverk- og politikktutvikling og effektiv håndheving av regelverket.

Underliggende etater

Konkurransetilsynet har ansvaret for nasjonal håndheving av konkurransereglene for foretak. Tilsynet deltar også aktivt i EUs konkurranse-nettverk for regelverk- og politikktutvikling og effektiv håndheving av regelverket. Anskaffelsesavdelingen i Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) skal gjennom veiledning og andre verktøy bidra til å legge til rette for gode og effektive offentlige anskaffelser. Etatsstyringen av DFØ ligger under Finansdepartementet.

Maritim politikk

Gjennom EØS-avtalen har Norge full markedsadgang for maritim transport til EU, og EUs regler for sjøsikkerhet, maritim sikring (maritime security, ISPS), fritidsfartøy, skipsutstyr, innlands vannvei, samt konkurranse- og statsstøtte i skipsfart gjelder i Norge. I tillegg reguleres maritim transport også av blant annet EUs regler for helse, miljø og sikkerhet for arbeidstakere og andre arbeidsrettslige forhold for sjøfolk, samt EUs klima og miljøregler som faller inn under henholdsvis Arbeids- og sosialdepartementet (ASD) og Klima- og miljødepartementet (KLD).

Videre påvirkes skipsfart av regler for infrastruktur og havner som ligger under Samferdselsdepartementet (SD) samt saker under Justisdepartementets (JD) ansvarsområde. Skipsfarten er en global næring, og regelverksutviklingen foregår derfor i stor grad i internasjonale organisasjoner som FNs internasjonale sjøfartsorganisasjon (International Maritime Organization, IMO) og Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (International Labour Organization, ILO). EU gjennomfører i hovedsak internasjonale regler med eventuelle tillegg av betydning for gjennomføring av harmonisert regelverk i det indre marked. Siden Norge har en stor og internasjonal flåte arbeider NFD aktivt både med å påvirke utviklingen av EUs regelverk og internasjonalt regelverk. For å tilrettelegge for en global konkurranseevne for norsk skipsfart arbeides det aktivt for å unngå regionale særregler. I arbeidet med internasjonalt regelverk samarbeider Norge både med Kommisjonen og EUs medlemsland.

Det europeiske sjøsikkerhetsbyrå (EMSA) er et rådgivende organ som bistår Kommisjonen og medlemsstatene med oppdatering, utvikling og harmonisert gjennomføring av regelverk for sjøsikkerhet, navigasjon og miljø, og evaluerer effektiviteten av eksisterende tiltak. EMSA utarbeider innstillinger til Kommisjonen for deres beslutning. EMSA bistår også Kommisjonen med blant annet teknisk kompetanse i arbeidet med havnestatskontroll, forholdet til klaseselskap og godkjenning av maritim utdanning i tredjeland. Norge er fullt medlem av styret i EMSA, uten stemmerett. NFD har hovedansvaret for norsk deltakelse i byrået.

Norge medvirker også i EUs arbeid med integrert maritim og hav politikk, samt utvikling av tiltak for verft og maritim forskning.

Underliggende etater

Sjøfartsdirektoratet har delegert ansvar for å utvikle sikker og miljøvennlig maritim virksomhet for mannskap og skip. Det innebærer at Sjøfartsdirektoratet deltar i arbeidet med regelverksutvikling både i EU og internasjonalt i IMO og ILO, og gjennomfører tilsyn av norsk registrert flåte og fremmede skip som ankommer norsk havn, sertifisering og holdningsskapende arbeid.

Mattrygghet og fiskehelse/fiskevelferd

Politikkområdene mattrygghet, dyre- og fiskehelse og dyre- og fiskevelferd faller inn under EØS-avtalens virkeområde. Innenfor disse områdene er det også reguleringer som ikke omfattes av EØS-avtalen. Disse bestemmelsene er fastsatt for å regulere næringsinteresser eller markedsspørsmål. Dette vil særlig gjelde tekniske krav knyttet til for eksempel kvalitet og merking og krav ved eksport til tredjeland. På matområdet har NFD, Landbruks- og matdepartementet (LMD) og Helse og omsorgsdepartementet (HOD) utarbeidet en felles strategi, og ansvarsområdet omtales derfor ikke nærmere her.

Fiskeri og havbruk

EUs felles fiskeripolitikk er ikke en del av EØS-avtalen. Det vil si at EUs ressursforvaltning, strukturpolitikk og markedsforordning faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. I flere tilfeller har imidlertid ESA fattet avgjørelser som har gitt de horisontale prinsippene i EØS-avtalen anvendelse på fiskeriområdet. Samtidig har EFTA-domstolen avgitt noen uttalelser i de senere år, som går i andre retningen igjen. Det er med andre ord stadig behov for grenseoppgang på dette området.

Utenfor rammen av EØS-avtalen er Norge og EU viktige fiskerisamarbeidspartnere på ressursforvaltningsområdet, blant annet gjennom felles forvaltning av felles ressurser. Her er Norge og EU likeverdige partnere og samarbeidsformen blir da vesentlig forskjellig fra samarbeidet under EØS-avtalen. Samarbeidet er regulert gjennom bilaterale avtaler som forhandles årlig. Med Storbritannias uttreden av EU går deler av samarbeidet med EU over i et trepartssamarbeid.

Norge har som kyststat og med sin strategiske geografiske plassering en pådriverrolle i å utvikle internasjonalt regelverk knyttet til forvaltning og produksjon av havets ressurser. Forvaltningen av fiskeriressursene foregår både på internasjonalt, regionalt og bilateralt plan, og forhandlingene i slike fora er tett forbundet. I mange av disse foraene deltar også EU, enten representert ved Kommisjonen eller EUs medlemsland. Variasjon i representasjon medfører tidvis manglende koordinert opptreden av EU.

På havbruksområdet har EU ikke noen fellesskapspolitikk, slik tilfellet er for villfisk. Det innebærer at Norge har en annen relasjon til EU på havbruksområdet enn på villfiskområdet. Bruk av sjøarealer til havbruk bestemmes nasjonalt. Imidlertid er det klart at når Norge tilslutter seg store deler av EUs miljøpolitikk, vil dette måtte tas hensyn til også for havbruk. I tillegg har EU vedtatt en rekke bestemmelser for havbruksnæringen som er nærmere omtalt under "Mattrygghet og fiskehelse/fiskevelferd".

Underliggende etater

Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet og Kystvakten er alle involvert i de bilaterale fiskeriforhandlingene med EU og det påfølgende samarbeidet om ressursforvaltning.

Forskning og innovasjon

Gjennom EØS-avtalen deltar Norge i EUs satsninger innenfor forskning og innovasjon (F&I). Norge deltar blant annet i Det europeiske forskningsområdet (ERA), EU-partnerskap, og det næringsrettede forskningsnettverket EUREKA. Norges betydeligste deltakelse er det store rammeprogrammet for F&I, hvor vi har deltatt siden 1994. Deltakelsen i disse satsingene skal bidra til økt kvalitet i norsk F&I, samt at aktørene hevder seg internasjonalt og får tilgang til internasjonale nettverk. NFD følger arbeidet tett, i nært samspill med KD. Den operative oppfølgingen ligger primært hos Innovasjon Norge og Norges forskningsråd.

F&I er kun ett av flere områder hvor EU har etablert programsamarbeid. Norge deltar i flere andre programmer på NFDs ansvarsområder. Det er stort spenn på programmene, men alle gjelder som regel for samme tidsavgrensede periode. Gjennom programdeltakelsen får Norge tilgang til EUs samarbeidssatsinger. Norge har derved mulighet til å påvirke politikktutviklingen gjennom deltakelse i arbeidsgrupper og komiteer.

Gjennom EØS-avtalen samarbeider Norge også aktivt med EU om romvirksomhet, som er NFDs ansvarsområde. Norge deltar aktivt i EUs romprogrammer på arbeidsgruppe- og komiténivå, men ikke på politisk nivå. De europeiske romprogrammene innebærer samarbeid om utvikling og drift av ulike typer satellitter og tilhørende bakkestasjoner. Romprogrammene er således felleseuropeisk infrastruktur, som har betydning for en rekke samfunns- og politikkområder. I forslaget til ny forordning for EUs romprogrammer (2018) ble det foreslått å slå sammen disse til ett program: EU Space programme. Infrastrukturen er utviklet av den europeiske romorganisasjonen ESA (European Space Agency) på oppdrag fra EU. Norge er

fullt medlem av ESA. Romvirksomhet har betydelig strategisk og sikkerhetsmessig verdi, og Kommisjonen ønsker å styrke denne dimensjonen av europeisk romsamarbeid. Det er uklart hvilken rolle EU ser for seg for ESA i dette arbeidet. Utviklingen av forholdet mellom EU og ESA vil i stor grad kunne påvirke Norges mulighet for å øve innflytelse og delta med norske miljøer i arbeidet med europeisk rominfrastruktur.

Det europeiske rombyrået GSA (European GNSS Supervisory Authority) skal sikre at offentlige interesser innen sikkerhet og utvikling er ivaretatt i Galileo, EUs system for satellittnavigasjon. EU legger opp til at GSA skal få en utvidet rolle i det nye romprogrammet, og omdøpes til EU Agency for the Space Programme.

Underliggende etater

Den operative oppfølgingen av samarbeidet med EU på området for romvirksomhet ligger hos Norsk Romsenter. Norsk Romsenter deltar i GSA på vegne av NFD. I tillegg har Nasjonal Sikkerhetsmyndighet ansvar for oppfølging av sikkerhetsrelaterte aktiviteter i Galileo og European Geostationary Navigation Overlay Service (EGNOS). Nasjonal Sikkerhetsmyndighet er underlagt Justis- og beredskapsdepartementet.

3 Mål for NFDs EU/EØS-arbeid

NFDs EU/EØS-portefølje er bred og sammensatt. Siden utviklingen i EU er viktig for norsk næringsliv, er god europapolitikk god næringspolitikk. Nettopp fordi EU/EØS-arbeidet er så viktig for NFDs måloppnåelse, er det avgjørende at EU/EØS-aspektet er fullt ut integrert i det strategiske og løpende arbeidet i departementet og i berørte underliggende etater. Dette er også understreket i "Veilederen til Utredningsinstruksen".

For å sikre full integrering av EU/EØS-aspektet i det strategiske og løpende arbeidet i departementet, har NFD tre hovedmål for arbeidet med EU/EØS-saker:

Hovedmål for EU/EØS-arbeidet i departementet

1. Forståelse og gjennomslag for norske interesser i samarbeidet med EU
2. Rettidig, riktig og god innlemmelse og gjennomføring av EØS-regelverk
3. Korrekt forvaltning og håndhevelse av EØS-regelverket

Forståelse og gjennomslag for norske interesser i samarbeidet med EU er avgjørende for NFDs måloppnåelse. Vi skal både bidra til at EU kjenner våre interesser og at våre interesser ivaretas i samarbeidet med EU. Det gjelder både for våre defensive og våre offensive interesser, enten det er innenfor rammen av EØS-avtalen eller i det bilaterale samarbeidet.

Rettidig, riktig og god innlemmelse og gjennomføring av EØS-regelverk er et nødvendig mål fordi rettslikhet er et grunnleggende prinsipp for det indre marked og i næringslivets interesse. Når en rettsakt anvendes i EU, men ikke anvendes i EØS-EFTA-landene, har ikke næringslivet like vilkår i EØS-området. God innlemmelse og gjennomføring innebærer at NFD, i den grad det er valgmuligheter, skal ta valg for innlemmelse i EØS-avtalen og gjennomføring i norsk lovverk som fremmer verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. I dette ligger det blant annet at behovet for nasjonale tilpasninger for innlemmelse i EØS-avtalen må vurderes ikke bare utfra regelverket spesielt, men også ut fra hensynet til EØS-avtalens hovedmålsetting om et felles regelverk for et velfungerende indre marked.

Korrekt forvaltning og håndhevelse av EØS-regelverket er en forutsetning for like konkurransevilkår for næringslivet, og nødvendig for å ivareta norske forpliktelser etter EØS-avtalen.

NFD skal bidra til de tre hovedmålene gjennom følgende seks delmål:

Delmål for EU/EØS-arbeidet i departementet

1. Tidlig identifisere og prioritere blant viktige saker
2. Tidlig og løpende avklare norsk posisjon og aktiv oppfølging på riktig nivå
3. Samstemt dialog med EUs institusjoner og medlemsland
4. Hegne om EØS-avtalen nasjonalt og overfor EUs institusjoner og medlemsland
5. Tydelig styring av berørte etater
6. Ha relevant kompetanse og nettverk

Delmål 1: Tidlig identifisere og prioritere blant viktige saker

Tidlig identifisere og prioritere blant viktige saker skal bidra til å oppnå alle de tre hovedmålene. For å oppnå de tre hovedmålene må vi først kjenne til hvilke saker som er viktige for NFD, og vi må prioritere ressursbruken deretter. Viktige saker kan blant annet være saker som krever lovendring eller har vesentlige økonomiske eller administrative virkninger, saker som krever forskriftsendring og som vurderes å gripe vesentlig inn i norsk handlefrihet, saker som er vanskelig praktisk gjennomførbare, og saker med stor politisk oppmerksomhet. Viktige saker er ikke avgrenset til saker hvor vi søker å få forståelse og gjennomslag for norske interesser; løpende oppgaver knyttet til innlemmelse, gjennomføring og håndhevelse av EØS-regelverk er vel så viktige for NFDs måloppnåelse. Avdelingene må alltid og løpende vurdere om det er forhold som skaper viktige saker. Tidlig identifisering er et mål fordi det gir oss mer tid til å avklare posisjon og oppfølging. Det er spesielt viktig med tidlig identifisering i EUs arbeid med politikk- og regelverksutvikling, fordi Norge som regel har størst mulighet til å påvirke resultatet før de endelige beslutningene fattes i EU. NFD skal tidlig gjøre en strategisk prioritering av de viktige sakene, og prioriteringen skal være politisk forankret. Prioritering av saker som gjelder forståelse eller gjennomslag for norske interesser må gjøres på bakgrunn av vesentlighet og sannsynlighet for gjennomslag.

For å tidlig identifisere viktige saker må NFD følge med på debattene som pågår i EU. Vi må følge med på utviklingen i EUs institusjoner, spesielt Kommisjonen, Parlamentet, Rådet og relevante byråer og nettverk. Dette innebærer at vi må delta i relevante fora som er åpne for EØS EFTA-land, og ta initiativ til møter med relevante aktører. Vi trenger et godt EU/EØS-nettverk som kan bidra med informasjon og avklaringer. Nærings- og fiskerirådene spiller en viktig rolle som lyttepost, og det er nødvendig med god kommunikasjon mellom rådene og departementet om utviklingen i EU. Vi må også gjennomføre nasjonale høringer på en måte som gir oss best mulig grunnlag for å vurdere hvilken betydning EUs initiativer har for norsk næringsliv. I tillegg til å følge med på initiativer som oppstår i EU, må vi også vurdere behovet for selv å sette saker på EUs dagsorden. Vi må også identifisere om andre departementer arbeider med EU/EØS-saker som er viktige for NFD, og vi må ha god informasjonsflyt internt i departementet, så berørte avdelinger og seksjoner er tidlig informert om aktuelle saker.

Delmål 2: Tidlig og løpende avklare norsk posisjon og aktiv oppfølging på riktig nivå

Tidlig og løpende avklaring av norske posisjon og aktiv oppfølging på riktig nivå skal bidra til å oppnå hovedmål 1: Forståelse og gjennomslag for norske interesser i samarbeidet med EU. Det skal tidlig utarbeides en norsk posisjon og legges en strategi for hvordan departementet skal oppnå forståelse eller gjennomslag for den norske posisjonen.

Målkonflikter må redegjøres for og snarest løftes opp på et politisk nivå for å avklare regjeringens standpunkt. Der sprikende målsettinger adresseres i tidlig fase, kan man legge til rette for konstruktiv dialog mellom fagmyndighetene. Dette vil bidra til at uenigheter internt eller mellom departement reduseres. Tidlig målavklaring er viktig fordi det gir oss bedre tid til blant annet å uforme gode argumenter, som øker sannsynligheten for å få forståelse og gjennomslag for vår posisjon, og til å formidle norske posisjoner til EU. I EUs arbeid med regelverksutvikling bør vi så langt det lar seg gjøre foreslå løsninger som både er i tråd med norske interesser og som er til fordel for det europeiske fellesskapet.

Det legges til grunn at viktige saker krever kontinuerlig oppfølging og at vi følger opp prosessen fra start til slutt. For å sikre gjennomslag må saken følges gjennom hele beslutningsprosessen.

Norske posisjoner må fremmes i relevante fora for den aktuelle sak. Det kan være alt fra muntlige innspill i ekspertgruppemøter, i samtale med europeiske kollegaer, brev og EØS-EFTA-kommentarer, eller ved hjelp av kontakt på politisk nivå. Det er viktig å vurdere både når og hvor muligheten til å påvirke er størst, og prioritere ressursene deretter. Dersom saken har høy prioritet må det alltid vurderes politisk involvering i dialogen med EU. Deltakelse på politisk nivå i møter i Brussel er viktig for å styrke Norges stemme mot EU og sørge for kontinuerlig oppfølging av utvikling i saker og nye initiativer. Møtevirksomhet i Brussel gir mulighet til å ta opp flere saker på høyt nivå samt utvikling av nettverk som kan vise seg nyttig på et senere tidspunkt i oppfølging av saker. Bilateral kontakt er et viktig virkemiddel for å både formidle Norges rolle og posisjoner samt få kunnskap om hvilke posisjoner EUs medlemsland har og grunnlaget for disse.

NFDs interesser bør fremmes i alle relevante fora, uavhengig av hvilken avdeling, etat eller departement som deltar. Derfor er det viktig at det er god kommunikasjon mellom avdelingene om EU/EØS-saker og møtevirksomhet i EU/EØS-sammenheng. Det bør også ligge et tydelig mandat til grunn for deltakelse på slike møter, som blant annet vurderer budskap på vegne av andre avdelinger og andre departementer. De som representerer NFD i møter i EU/EØS-sammenheng bør være kjent med NFDs prioriteringer på EU/EØS-området. Samarbeid med nærings- og fiskerirådene er nyttig i arbeidet med formidling av norske posisjoner slik at de kan gjenta og videreformidle norske posisjoner i relevante sammenhenger. Ved behov for informasjonshenting i forkant og etterkant av møter bør nærings- og fiskerirådene konsulteres ettersom de har god oversikt over hva som rører seg i Brussel.

Delmål 3: Samstemt dialog med EUs institusjoner og medlemsland

Samstemt dialog med EUs institusjoner og medlemsland skal bidra til å oppnå hovedmål 1: Forståelse og gjennomslag for norske interesser i samarbeidet med EU. Samstemt dialog krever god kommunikasjon om departementets prioriterte EU/EØS-saker både internt, med spesialrådene ved EU-delegasjonen, med relevante underliggende etater og berørte departementer. Utfordringen med samstemt dialog med EU har gjort seg enda mer gjeldende som følge av at EU har en stadig mer overgripende og tverrsektoriell tilnærming i sin politikktutvikling. Et eksempel er The European Green Deal, som ble nevnt i innledningen til denne strategien. Et annet eksempel er Single Digital Gateway. EU har besluttet at hvert land i EØS-området skal ha én digital portal for informasjon som er relevant for det indre marked, herunder blant annet arbeid, reise, utdanning, helsetjenester og forbrukerrettigheter. Samstemt dialog om denne typen saker forutsetter god kommunikasjon mellom de berørte departementene.

Delmål 4: Hegne om EØS-avtalen nasjonalt og overfor EUs institusjoner og medlemsland

Hegne om EØS-avtalen nasjonalt og overfor EUs institusjoner og medlemsland skal bidra til å oppnå både hovedmål 1 og 2. Med hegne om menes å formidle kunnskap om og støtte opp om EØS-avtalen. Erfaring tilsier at både EU-land og EUs institusjoner har begrenset kunnskap om EØS-avtalen og Norges avtaler med EU. Samtidig er det viktig at EUs institusjoner og medlemsland har kunnskap om Norges rolle i det indre marked for at vi skal få forståelse og gjennomslag for våre posisjoner. Overfor EUs institusjoner og medlemsland må vi derfor aktivt skape forståelse for vår rolle gjennom å informere om hvordan EØS-avtalens regelverk også gjelder for Norge og norske borgere, og aktivt bidra til gode løsninger på de problemstillinger EU tar for seg. Vi må hevde vår adgang til å delta i ekspertgrupper og komiteer, nettverk og

byråer, og delta på politisk nivå der det er mulig. Dette er særlig viktig å formidle til innkommende formannskapsland for Det europeiske råd, som i kraft av formannskapet kan spille en avgjørende rolle for å finne kompromisser på tvers av medlemsland. Budskapet skal også formidles på saksbehandlernivå så vel som på politisk nivå i møter i Brussel og i de europeiske hovedstedene.

For at vi skal nå målet om rettidig, riktig og god innlemmelse og gjennomføring av EØS-regelverk, er det viktig at vi også hegner om EØS-avtalen nasjonalt. Vi skal bidra til en opplyst offentlig debatt om EØS-avtalen og det indre markedets betydning for norsk næringsliv og norske borgere. For å bidra til kunnskap om EØS-avtalen skal våre EØS-notater være skrevet på en tilgjengelige måte. Tilsvarende skal vi legge vekt på tilgjengelighet når vi gjennomfører nasjonale høringer av EØS-regelverk. Videre må vi synliggjøre EØS-avtalen i media, og ikke la mediefremstillinger som er misvisende eller feil stå uimotsagt.

Delmål 5: Tydelig styring av berørte etater

Tydelig styring av berørte etater skal bidra til å oppnå alle de tre hovedmålene. Underliggende etater deltar aktivt både i regelverksutvikling og dermed politikktutforming på europeisk nivå, og forvalter og håndhever EØS-regelverk nasjonalt. Siden mye av regelverksutviklingen i stor grad er teknisk, deltar som regel etatene alene i byråer og nettverk. Det samme gjelder for arbeid på EU-nivå der tolkinger av regelverket koordineres og fastsettes. Slikt samarbeid er positivt fordi Norge får tilgang til viktige arenaer for politikktutforming og samarbeidet bidrar til enhetlig praktisering av regelverk i EØS-området. Likevel kan slikt samarbeid også ha uheldige sider, fordi det direkte og nære samarbeidet mellom Kommisjonen og søsterorganer i medlemsstatene uten tilstrekkelig oversikt og styring fra departementet kan føre til at direktorater og tilsyn styres mer av Kommisjonen og sine søsterorganer enn av sine politiske myndigheter. Det er viktig at NFD har en løpende dialog med og tydelig styring av underliggende etater som deltar i politikktutforming i EU, for å bidra til at den agendaen underliggende etater følger er i tråd med norsk politikk på området. Ifølge "Veilederen til Utredningsinstruksen" skal det være tett kontakt mellom underliggende etat og ansvarlig departement når førstnevnte deltar i regelverksutvikling i EU, for å koordinere norske posisjoner og sikre at vesentlige saker løftes opp på rett nivå i forvaltningen.

Tydelig styring innebærer også å sørge for at underliggende etater gir EØS-arbeidet nødvendig prioritet. Dette bør understrekes i dialogen med etatene. Én av grunnene er, som nevnt, at arbeidet etatene deltar i både gir Norge tilgang til politikktutforming og bidrar til å fremme det indre marked. En annen viktig grunn til at NFDs underliggende etater må prioritere EØS-arbeidet er at de både praktiserer og håndhever EØS-regelverk i Norge og er en del av et større politisk bilde. For å bidra til korrekt forvaltning og håndhevelse av EØS-regelverk bør departementet ha løpende dialog med etatene om implementering av nytt regelverk og håndhevingspraksis.

Mye EØS-regelverk som NFD har ansvaret for berører ansvarsområdene til andre departementer. En konsekvens av dette er at etater som er underlagt andre departementer har ansvaret for oppfølgingen av NFDs lovverk, og de samme etatene deltar i arbeidet på europeisknivå. Selv om NFD her ikke har en formell rolle i styring av etatene, er det viktig at departementet har et godt samarbeid med det relevante departement slik at vi bidrar til politisk styring og ivaretar våre EØS-forpliktelsler.

En viktig forutsetning for at målet om tydelig styring skal lykkes er at NFD har tilstrekkelig kompetanse på underliggende etaters arbeidsfelt.

Delmål 6: Ha relevant kompetanse og nettverk

Relevant kompetanse og nettverk skal bidra til alle de tre hovedmålene og er viktig også for å oppnå de andre delmålene. Det er viktig at det er god kunnskap om forholdet til EU og EØS-avtalen i alle ledd, fra saksbehandlere til politisk ledelse. Det må legges til rette for at ansatte får relevant kompetanse. EU er i stadig utvikling og løpende kompetanseutvikling er derfor nødvendig. Kurs, seminarer og arbeidsopphold i EU/EØS-institusjoner, f.eks. gjennom hospitering, er sentrale elementer for å bygge kompetansen i departementet. Det er også viktig at kompetansen medarbeidere opparbeider seg blir brukt på en hensiktsmessig måte.

I tillegg til relevant kompetanse må NFDs ansatte også ha relevant nettverk. Det er grunnleggende for arbeidet et vi kjenner våre samarbeidspartnere. Et relevante nettverk kan styrker våre muligheter for påvirkning. Det er nødvendig at vi har etablert god kontakt med relevante aktører og samarbeidspartnere, enten det er for å få informasjon eller formidle og få gjennomslag for norske posisjoner, både for arbeidet som foregår innenfor rammen av EØS-avtalen og det bilaterale arbeidet. Bilateral kontakt og øvrig internasjonal samarbeid må også benyttes aktivt for å knytte nettverk som kan være nyttig i EU/EØS-arbeidet. Norge har ikke samme formelle innpass til EUs institusjoner som EUs medlemsland. Vi er derfor i større grad en medlemslandene avhengig av nettverk på alle nivåer i EØS-arbeidet. For EØS-arbeidet er også kontakt med ESA om regelverkstolkning og håndhevelse viktig.

Våre nettverk bør primært være på plass *før* det er bruk for dem i en konkret sak, og det må vedlikeholdes over tid. Uformell kontakt er en viktig del av arbeidskulturen i de fleste EØS-land, noe vi må tilpasse oss. For at andre skal dele informasjon med oss, må også vi oppleves som en relevant partner som bidrar med synspunkter og kunnskap. For at andre skal lytte til oss og tale vår sak, må også vi være villige til å vurdere støtte til andres innspill. Dersom vi alt har et solid nettverk på plass, er sjansen større både for å fange opp vesentlige saker tidlig, og til å kunne påvirke prosessen gjennom riktige kanaler.

Vi bør ha nettverk i EUs institusjoner, i EUs medlemsland, og i relevante komiteer og sekretariater i Europaparlamentet. Komitologikomiteer, rådgivende komiteer og arbeidsgrupper under Kommisjonen er nyttige arenaer for nettverksbygging. I vurdering av deltakelse på møter i EU/EØS-sammenheng bør nettverk inngå i vurderingsgrunnlaget. Regelmessig videreutvikling av nettverk og nettverksbygging bør prioriteres på alle nivåer i departementet. Arbeidsopphold i EU/EØS-institusjoner byr på en unik mulighet til å oppnå både nyttig nettverk og verdifull kompetanse om EU/EØS. Sist, men ikke minst skal nærings- og fiskerirådene bistå NFD med å bygge relevante nettverk i Brussel.

4 Tiltak og oppfølgingsansvar

For at departementet i størst mulig grad skal nå målene og delmålene som er satt for arbeidet med EU/EØS-saker, skal flere tiltak iverksettes og gjennomføres. I alt 22 tiltak er presentert i tabellen nedenfor. Av tabellen fremgår det hvilke delmål tiltakene svarer på, og hvem som har oppfølgingsansvaret for hvert av tiltakene.

Departementsråden har det overordnede ansvaret for gjennomføring av NFDs EU/EØS-strategi, og HP-EIM er sekretariat. Sekretariatsfunksjonen utøves i tett samarbeid med øvrige berørte avdelinger i departementet. Det skal årlig rapporteres i ledermøtet på tiltakene og oppfyllelse av mål i henhold til tabell nedenfor. Ekspedisjonssjefene i alle de berørte fagavdelingene har ansvar for å rapportere for egen avdelings arbeid. Avdelingene må aktivt følge opp tiltakene i strategien og bidra til god måloppnåelse for departementet som helhet. Det forutsettes at hver avdeling setter av tilstrekkelig ressurser til dette.

#	Tiltak	Delmål	Oppfølgingsansvar
Strategiske hovedmålsettinger og prioriteringer			
1	Det skal utformes et EU/EØS-arbeidsprogram for departementet, som prioriterer blant viktige EU/EØS-saker innenfor NFDs ansvarsområder, og identifiserer mål for arbeidet. Programmet bør oppdateres hvert halvår, f.eks. ifb. skifte av formannskapet for Det europeiske råd.	1,2	Fagavdelingene er ansvarlig for å gi prioriterte innspill. HP-EIM koordinerer arbeidet. Forankres i ledergruppen og politisk ledelse.
Organisering og rutiner for EØS-arbeidet			
2	Hver avdeling med ansvar for EU/EØS-saker bør ha en fast EU/EØS-kontakt. Kontakten skal representere hele avdelingen i NFDs EU/EØS-nettverk. Avdelingene skal gi koordinerte og forankrede innspill i EU/EØS-saker.	1,2,3	Fagavdelingene
3	EU/EØS-nettverket skal ha regelmessige møter. Formålet er gjensidig informasjonsutveksling. I møtet skal avdelingene orientere om bl.a. aktuelle saker, møter og bestillinger. Spesialrådene i Brussel skal delta i møtene på telefon/videokonferanse.	1,3	Fagavdelingene, HP-EIM koordinerer
4	Vurdere behovet for interne rutiner og nye fora for tverrfaglig samarbeid om EU/EØS-saker som berører NFDs ansvarsområder samt på tvers av departementene.	2	HP-EIM
5	Spesialrådene i Brussel skal kalles hjem regelmessig. Spesialrådene bør regelmessig delta digitalt på seksjonsmøter. Formålet er at rådene skal	1,2,3, 4,6	Fagavdelingene

	få informasjon om seksjonenes arbeid og bli mer tilgjengelige for seksjonene.		
Delta og bidra i EUs politikk- og regelverksutvikling			
6	Det skal utformes en engelskspråklig budskapsplattform til møter med EUs institusjoner og medlemsland. Budskapsplattformen skal ta utgangspunkt i arbeidsprogrammet og være overordnet. Den skal oppdateres løpende og minimum hvert halvår, f.eks. ifb. skifte av formannskapet for Det europeiske råd.	2,3,4	Fagavdelingene, HP-EIM koordinerer
7	Politisk deltakelse på uformelle møter i EUs ministerråd. Prioritere regelmessig deltakelse i Brussel ved viktige anledninger og møter.	4,6	Politisk ledelse
8	Departementslederne og berørte ekspedisjonssjefer bør delta på relevante møter i Brussel minst én gang i året, for å videreutvikle relevant nettverk og møte relevante aktører.	4,6	Ledergruppen
9	Prioritere deltakelse på møter i Brussel, bl.a. arbeidsgrupper og komiteer i Brussel. Relevant nettverk skal inngå i vurderingen av deltakelse, og mandat skal ligge til grunn for deltakelse. Deltaker fra NFD skal ha nødvendig kompetanse og være på rett nivå.	1,4,6	Fagavdelingene
Åpenhet, informasjon og involvering			
10	Høring av EU/EØS-saker skal være målrettet og tilgjengelig, og NFD skal gi bedre informasjon om høringer i regi av Kommisjonen.	1,4	Fagavdelingene
11	Årlig arrangere Indre markedskonferansen med deltakelse av næringsministeren og fiskeri- og sjømatministeren.	4,6	HP-EIM
12	Synliggjøre EØS-avtalens betydning for norsk næringslivet i media, bidra til at den offentlig EU/EØS-debatten er opplyst og imøtegå feilinformasjon.	4	LE-KOM i samarbeid med fagavdelingene
Kompetansebygging og kunnskap			
13	Nyansatte i fagavdelinger med EU/EØS-saker bør delta på EU/EØS-kurs i regi av DFØ.	1,2,4, 6	Fagavdelingene
14	Tilrettelegge for kortvarig hospitering i Brussel	Alle	Fagavdelingene
15	EU/EØS skal være tema i felles kompetansearenaer, slik som nyansattdag, cafémøte, hospitering mm.	Alle	Administrasjonsavdelingen, i samarbeid fagavdelingene.

16	Det skal opprettes en egen veiledningsside på intranettet om EU/EØS-arbeidet.	Alle	HP-EIM i samarbeid med AIT (teknisk)
Oppfølging av EØS-forpliktelser			
17	Følge med på relevante prejudisielle saker, rettspraksis fra EU-/EFTA-domstolen, Kommisjonen og ESAs vedtakspraksis samt utviklingen i andre land i samarbeid med underliggende etater for å sørge for riktig etterlevelse.	Hovedmål 3	Fagavdelingene
18	Dialog med ESA og Kommisjonen om tolking av EØS-regelverk.	Hovedmål 2 og 3	Fagavdelingene
Bruk av nasjonale eksperter			
19	Jevnlig vurdere om NFD har riktig antall nasjonale eksperter på rett sted og med rett bakgrunn, og bruke nasjonale eksperter for informasjonsutveksling.	1,4,6	Fagavdelingene
Samarbeid med underliggende etater			
20	EU/EØS-arbeid bør inntas i tildelingsbrev til og i styringsdialogen med berørte underliggende etater. NFD skal gi etatene tydelig mandat i EU/EØS-arbeidet.	5	Fagavdelingene
21	Departementet følger opp berørte etater om implementering av nytt regelverk og håndhevingspraksis som en del av styringsdialogen med etatene	5	Fagavdelingene
22	Vurdere behovet for å utforme veiledning for å følge opp underliggende etater og etater under andre departementer som ivaretar NFDs ansvarsområder i EU-samarbeidet.	5	Administrasjonsavdelingen